

Formation of Professional Competences of Bachelor's Degree Students of Special Education in Limited Conditions by Means of Elective Disciplines

Anna Starieva ^{1*}

¹ Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution "Open International University of Human Development "Ukraine" Mykolaiv Institute of Human Development, Mykolaiv (Ukraine). Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor. Director.

* **Corresponding author**, e-mail: starann61@ukr.net.

ARTICLE INFO

Received:

25 February 2024

Revised:

2 March 2024

Accepted:

7 March 2024

Published online:

29 March 2024

Copyright © 2024
by authors

DOI: [10.5281/
zenodo.11100783](https://doi.org/10.5281/zenodo.11100783)

Citation in APA style

ABSTRACT

The article presents the results of the normative structuring and content of training of bachelor's degree students majoring in special education in limited conditions by means of elective disciplines. The war has left a devastating impact on the entire education system of Ukraine, activating powerful mobilization resources for survival in limited conditions and fulfillment of the professional roles of each citizen. The author considers the formation of professional competencies of higher education students majoring in 'Special Education' in limited conditions using elective disciplines as an important component of special training. The content of the educational program takes into account the needs of the applicant to obtain in-depth educational information about the peculiarities of professional activity in specific requirements, ensures its orientation towards the priority components of the development of the profession, and aims to take into account specific motives, individual actions to solve professionally oriented tasks in current conditions.

Key words

educational institution, bachelor's degree, special education, elective discipline, competences.

Starieva, A. (2024). Formation of Professional Competences of Bachelor's Degree Students of Special Education in Limited Conditions by Means of Elective Disciplines. *2024 1st International Conference. The Teaching, Learning, Medical and Psychological Support as Challenges of 21st Century: Preschool, Secondary, Extracurricular, Vocational, Higher and Postgraduate Education* (No. 11tws3), Warsaw, Poland. East European Association of Scientists. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11100783>

Формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Спеціальна освіта» в обмежених умовах засобами вибіркового дисциплін

Анна Михайлівна Старєва ^{1*}

¹ Миколаївський інститут розвитку людини ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Миколаїв (Україна). Кандидат педагогічних наук, доцент. Директор.

* *Автор-кореспондент*, e-mail: starann61@ukr.net.

СТАТТЯ

отримана:

25 лютого 2024 р.

переглянута:

2 березня 2024 р.

прийнята:

7 березня 2024 р.

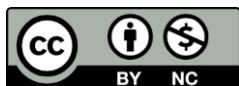
опублікована

онлайн:

29 березня 2024 р.

Авторське право

© 2024 авторів

DOI: [10.5281/zenodo.11100783](https://doi.org/10.5281/zenodo.11100783)

АНОТАЦІЯ

Представлено результати нормативного структурування й змісту підготовки здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Спеціальна освіта» в обмежених умовах засобами вибіркового дисциплін. Війна наклала руйнівний відбиток на всю систему освіти України, активізувавши потужні мобілізаційні ресурси виживання в обмежених умовах та виконання професійних ролей кожного громадянина. Формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Спеціальна освіта» в обмежених умовах засобами вибіркового дисциплін автором розглядається як важливий компонент спеціальної підготовки. Зміст освітньої програми бере до уваги потреби здобувача в отриманні поглибленої навчальної інформації про особливості професійної діяльності в конкретних вимогах, забезпечує його орієнтацію на пріоритетні складові розвитку професії та має на меті врахування конкретних мотивів, окремих дій щодо вирішення професійно орієнтованих завдань в актуальних умовах.

Ключові слова

заклад освіти, бакалавр, спеціальна освіта, вибірково навчальна дисципліна, компетенції.

Цитування:

Старєва А. М. Формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Спеціальна освіта» в обмежених умовах засобами вибіркового дисциплін. *The Teaching, Learning, Medical and Psychological Support as Challenges of 21st Century: Preschool, Secondary, Extracurricular, Vocational, Higher and Postgraduate Education* : 1st International Conference, March 19-20, 2024. Warsaw, Poland : East European Association of Scientists, 2024. No. 11tws3. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11100783>

Introduction / Вступ

Україна веде важку війну не тільки за свою територію, а й за власну ідентичність, свободу, право на власний розвиток. Тому сьогодні роль вищої освіти полягає не лише в підготовці здобувачів до майбутньої професії, а й у формуванні їхніх професійних компетенцій, які дозволять їм швидко і конкурентно діяти на поствоєнному ринку праці. Війна наклала руйнівний відбиток на всю економіку України й, зокрема - освіту і в той же час активізувала потужні мобілізаційні ресурси виживання в обмежених умовах та виконання професійних ролей кожного громадянина. Визначаємо обмежені умови навчання як ситуацію, за якої не можливе застосування традиційно усталених форм організації освітнього процесу, а корекція освітнього процесу відбувається в залежності від умов, які впливають на нього: пандемія та карантинні заходи, війна та безпекові вимоги й ставимо за мету дослідження - розкриття важливості їх урахування в підготовці майбутніх фахівців.

Заклади вищої освіти України зазнали значних професійних та організаційних викликів і втрат, а здобувачі та науково-педагогічні працівники відчували потреби, які певним чином були актуалізовані в умовах війни (необхідність корекції змісту, диференціація форм і методів процесу навчання, оновлення професійних підходів тощо).

Results / Результати

Наразі, у професійній підготовці майбутнього фахівця виокремлюється суперечність між суспільними запитами щодо педагога в галузі спеціальної освіти, який повинен володіти професійною мобільністю, здатністю до швидких змін, адаптивністю та компетентністю діяти в обмежених умовах, та існуючою усталеною системою підготовки фахівців, орієнтованою на отримання кваліфікації, тобто на виконання професійної діяльності у конкретній предметній галузі в незмінних умовах, а саме: корекції та компенсації порушень психофізичного розвитку осіб із особливими освітніми потребами (далі - ООП) різних вікових груп безвідносно до умов діяльності.

Орієнтація освітньої програми 016 «Спеціальна освіта» для здобувачів освітнього рівня (далі - ОР) «бакалавр», що запроваджена в Миколаївському інституті розвитку людини Університету «Україна», спрямована на положення та практичні результати сучасних наукових досліджень у сфері спеціальної освіти та інклюзивної освіти й, зокрема, на актуальну проблематику, в рамках якої здобувач вищої освіти визначає власну професійну кар'єру. В наших умовах - на реалії воєнного стану в країні та ситуацію, пов'язану з повоєнним періодом.

Оскільки основний фокус освітньої програми «Спеціальна освіта» освітнього рівня «бакалавр» направлений на набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих задач у сфері спеціальної та інклюзивної освіти з метою корекції і компенсації порушень психофізичного розвитку осіб із ООП різних вікових груп, то й освітній процес повинен в собі мати відповідний педагогічний дизайн, що дозволяє вирішити ці завдання. То ж і акцент курсів, що пропонуються здобувачу освітнього рівня «бакалавр» має бути зроблено на знаннях, уміннях і практичних навичках у сфері навчання, виховання та розвитку осіб із інтелектуальними порушеннями й розладами мовлення в закладах освіти різного типу із урахуванням психотравмуючих наслідків для осіб, які несе з собою війна.

Об'єктом вивчення за такої освітньої програми постають: корекційно-розвивальний та реабілітаційний процеси в різних умовах, зокрема - обмежених; теоретико-методичні диференційовані системи попередження і подолання порушень психічного та (або) фізичного розвитку та корекційного навчання і виховання осіб із ООП різних вікових категорій, способи організації ефективної взаємодії учасників освітнього процесу, зумовлені закономірностями та особливостями змісту корекційно-педагогічної діяльності. Більшість із них реалізуються завдяки нормативній частині програми, але велику роль у формування професійних компетентностей відіграють дисципліни вільного вибору здобувачів, які спрямовані на забезпечення загальних і спеціальних (професійних) компетенцій за спеціальністю.

Відповідно до частини 15 ст. 62 Закону України «Про вищу освіту» (2014) особи, які навчаються у закладах вищої освіти, мають право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти (для бакалаврського рівня освіти - не менше 60 кредитів ЄКТС, 20 з яких припадає на загальну підготовку, а 40 (16,7 % навчального часу здобувачів) - на цикл професійної підготовки).

Їх вибір покладається на здобувачів. Розподіл вибіркового навчальних дисциплін за курсами та семестрами здійснюється з урахуванням структурно-логічної схеми послідовності вивчення нормативних навчальних дисциплін.

Навчальні дисципліни вільного вибору студентів вводяться до робочих навчальних планів освітньої програми та індивідуальних навчальних планів студента з метою: створення умов для формування індивідуальної траєкторії особистісного розвитку студента; урахування особистих прагнень та уподобань студентів щодо своєї майбутньої професійної діяльності; набуття студентом спеціальних компетентностей, що відповідають освітній траєкторії студента; забезпечення можливостей поглибленого вивчення навчальних курсів, що не входять до обов'язкової частини підготовки фахівця; урахування змін нормативних, суспільних, спеціальних, а також - змінних умов професійної діяльності (Drahomanov National Pedagogical University, 2021).

Перелік навчальних дисциплін вибіркової частини формується на підставі пропозицій кафедр ЗВО, які забезпечують професійну підготовку за освітньою програмою, відповідно до чинних нормативних вимог, умов розвитку професійної діяльності, запитів усіх стейкхолдерів ОП, за умов наявності на кафедрі необхідного науково-педагогічного потенціалу, методичного забезпечення та можливостей оперативного регулювання обсягів вибору студентами навчальних дисциплін (Drahomanov National Pedagogical University, 2021).

Результати підсумкових атестацій у Миколаївському інституті розвитку людини Університету «Україна» засвідчують, що завдяки опануванню дисциплінами вільного вибору майбутні бакалаври зі спеціальної освіти набувають здатності: застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності та узагальнювати їх результати в змінних умовах; здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти; розуміти особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності в контексті професійних завдань у тому числі - в умовах війни; аргументувати та надавати послуги відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини; розуміти особливості організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів за різних умов; планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб із ООП з урахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей; організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей із особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність; реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей в різних умовах сьогодення; застосовувати у професійній діяльності знання методик, технологій, форм і засобів раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з ООП; аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з ООП; володіння методиками сприяння соціальній адаптації осіб із ООП, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності; реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзії в ролі вчителя-дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти тощо; застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти; самостійного навчання та пошуку необхідної інформації та, зокрема, що є дуже важливим у сьогодішніх реаліях - приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних та інших обмежень, ціннісних орієнтирів (Ministry of Education and Science of Ukraine, 2020).

Conclusions / Висновки

Отже, формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти ОП «бакалавр» спеціальності «Спеціальна освіта» в обмежених умовах засобами вибіркового дисциплін розглядаємо як важливий компонент спеціальної підготовки, що бере до уваги потреби здобувача в отриманні поглибленої навчальної інформації про особливості професійної діяльності в конкретних вимогах, забезпечує його орієнтацію на пріоритетні складові розвитку професії та має на меті врахування конкретних мотивів, окремих дій щодо вирішення професійно орієнтованих завдань в актуальних умовах.

References

- Drahomanov National Pedagogical University. (2021, 28 January). *Polozhennia pro formuvannia vybirkovoi chastyny robochykh navchalnykh planiv NPU imeni M. P. Drahomanova* [Regulations on the formation of the selective part of the working curricula of the Drahomanov National Pedagogical University]. <http://surl.li/tjnmz> (in Ukrainian).
- Law of Ukraine "On Higher Education" No. 1556-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (in Ukrainian).
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020, 16 June). *Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 016 "Spetsialna osvita" dlia pershoho (bakalavrskoho) rinvia vyshchoi osvity* [Standard of higher education in the speciality 016 'Special Education' for the first (bachelor's) level of higher education]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (in Ukrainian).